

Vukić PULEVIĆ & Novica SAMARDŽIĆ (Podgorica)

Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje "Vojislav P. Nikčević"

UDK 811.163.4'373.21(497.16)

IVAN CRNOJEVIĆ U CRNOGORSKOJ TOPONIMIJI*

O crnogorskom vladaru Ivanu Crnojeviću (1465-1490) ostala su brojna šedočanstva u istoriji, poeziji i narodnoj tradiciji, narodnim pjesmama, legendama i brojnim toponimima. Crnogorci su vjekovima držali u pamćenju i slavili svoga zaslužnog gospodara. U ovome prilogu sakupljena su, ubicirana i obrađena 84 toponima imenovana po Ivanu Crnojeviću. Po njemu su nazivani izvori, rijeke, šume, vinogradi, putevi i prolazi, pećine, utvrđenja, dvorovi, crkve, mlinovi, ribolovi, kamene stolice na brdima, lovišta i katuni i torine...

Toponimi koji nose ime Ivana Crnojevića, kao i legende o njemu, zastupljeni su na čitavoj teritoriji države kojom je upravljao. Prirodno je da je njihova najveća koncentracija na gravitacionome području Žabljaka i Cetinja, koji su bili prijestoni gradovi. Brojnost toponima je velika i na području Bjelopavlića, đe je Ivan imao svoja imanja, ali treba objasniti razloge velike zastupljenosti legendi i toponima na prostoru od Orjena, preko Grahova do Banjana i Bijelih Rudina. Rotković R. 1984: 179 govori o pojavi Crnojevića u Drobnjacima, što ima potvrdu i u toponimima *Ivanbegov katun*, *Ivanbegova ruža* i *Ivanovo brojilo*, na planini Lukavici koja se nalazi na granici prema Drobnjaku. Vešović R. J. 1935: 81 ističe kako je značajno „da se Vasojevići računaju kao sastavni dio mitropolije Crnojević“, a prema narodnoj pjesmi država Ivan-begova prostirala se od „tog mora do zelenog Lima“ (Vukmanović J. 1982: 57). Ovi podaci potvrđuju veliku širinu areala toponima i legendi vezanih za

* Po odobrenju autorâ, ovaj rad je preštampan iz časopisa *Doclea*, br. 4, DANU, Podgorica, 2003, str. 173-188. Ovđe je dopunjen s nekoliko toponima i legendi. Napomena urednika.

ime crnogorskoga vladara. U nekoliko slučajeva legende idu i mnogo dalje od granice crnogorske države toga doba. Tako je u Banjanima stvorena legenda da je Ivan planina kod Sarajeva dobila ime po Ivanu Crnojeviću, a iseljeni Crnogorci za istoga vladara vežu i toponim Ivanje kod Prijepolja, što je takođe legenda i sekundarno imenovanje.

Polovinom XIX vijeka Crnogorci su bili toliko opsjednuti legendom o Ivanu Crnojeviću da je Vuk Karadžić (1969: 18) zabilježio „Uspomena na Ivana Crnojevića u Crnoj je Gori još i sada tako svjež, kao da je juče vladao“.

Urbanizacijom Crne Gore, migracijom i socijalnim promjenama gube se mnoga narodna znanja iz prošlosti, pa tako i legende i toponimi koje, zbog surovih historijskih prilika i nedostatka naučnih institucija, Crnogorci nijesu mogli blagovremeno da prikupe i prouče. Zato je naš zadatak bio da jedan dio te značajne građe vezane za slavnoga vladara sakupimo i koliko-toliko spasimo od zaborava. Ovim tekstom nijesu obuhvaćeni samo toponimi koji su ime dobili po Ivanu Crnojeviću, već i oni koji su posredno vezani za Ivana ili njegove potomke.

Ivanbegovina – opšti naziv za posjede Ivana Crnojevića. Srijeće se i kao imenovanje države Crne Gore toga doba. Karadžić Stef. V. 1969: 18 veže toponim za Ivana Crnojevića na sljedeći način: „Dobra, kojima je obdario svoj manastir, zovu se Ivanbegovina“. Za područje Lovćena Erdeljanović J. 1926: 410 bilježi: „Još da pomenemo, da vas komun njeguški (t.j. sav komun njeguškog plemena) u Lovćenu narod često zove imenom Ivanbegovina, a njegov glavni deo u srednjem delu Lovćena naziva ponekad i Ivanova aluga... i jedno i drugo ime su uspomena na Ivana Crnojevića“. Nakićenović S. 1913: 560 govori o granici „Ivanbegovine“ na području Lješevića i Grblja.

Ivanova država – naziv u nekim legendama i spisima za Crnu Goru iz vremena vladavine Ivana Crnojevića.

Ivanove zemlje – naziv za posjede Ivana Crnojevića: Vulević Č. 1994: 199.

Ivanove međe – odnosi se na posjede Ivana Crnojevića (Vulević Č. 1994: 198). Postoji **Ivanova međa** – njiva, livada, selo Kopito, Njeguši (R. Ljesar – Toponom. fond CANU – Podgorica), ali nije naznačeno na koga se ime odnosi. Erdeljanović J. 1926: 537 navodi **Ivanove međe** – u

Dragomi dolu (Ćeklići), uz napomenu: „biće da su nazvate po jednom od predaka sadašnjih Dragomidoljana“.

Bigovo – naselje i zaliv u Donjem Grblju. Nakićenović S.: „nekada se zvalo Crispuli (...Locus Trajectus), no po Ivan Begu, koji je tu obično ljetovao, i čija je ovo zemlja bila, prozva se Begovo, pa otud kasnije Bigova – Bigovo“. Istoričnost ove legende osporava Stjepčević I. 1941: 86 navodeći dokument u kojemu se naziv Bigovo srijeće „skoro čitav vijek prije Ivana Crnojevića“. Bigovo se pominje u povelji Ivana Crnojevića iz 1482. god.; godine u kojoj se utvrđuju granice imanja Vranjinskoga manastira (Rotković 1984: 55). Informator Slobodan Franović saopštava da se na poluostrvu Volujici kod Bara nalazi uvala **Bigovica** (lokalitet je označen i na topografskoj karti).

Palača Ivana Crnojevića – u Kotoru. „Stara palača Ivana Crnojevića, kneza Crne Gore ... u kojoj je boravio, kada je dolazio u grad radi svoje zabave i radi ostaloga...“ (Rotković R. 1984: 166 – prema P. Šeroviću 1952). Problem ove palače i njenu identifikaciju nanovo je rasvjetljavao Rajko Vujičić iz Kotora.

Kuća Ivan-Bega – u Paštrovićima. Nakićenović S. 1913: 613: „Pri moru na Smokvici, za pet minuta daleko od Skočidevojke, gdje ima, kako predanje kazuje, kuća Ivanbegova, kojega je 400 Paštrovića otpratilo odatle do Brčela, kada je bježao pred Balšićima.“

Ivanov vinograd – „Na Malom Humcu u Mikovićima, u Crmnici, po lokalnom kazivanju, bili su njegov (Ivana Crnojevića – prim V.P. & N.S.) dvorac i vinograd.“ (Vukmanović J. 1982: 58).

Ivanov dvor – u Mikovićima, Crmnica. Iz legende koju bilježi Radusinović S.P. 1985: 61: „...i lovačkoga dvora Ivana Crnojevića na brdu Mali Humac i njegovih vinograda podnožjem brda, čije su međe sačuvane. Kod zidina Ivanovog dvora postoji bunar, koji je zatrpan.“ Toponim bilježi i Vukmanović J. 1982: 58.

Ivan polje – lokalitet u selu Berislavcima, Zeta. Legendu bilježi Jovičević A. 1926: 391: „Mještani pričaju da je to bila svojina Ivana Crnojevića... Tvrdi se da je Ivan imao u Berislavcima i Gostilju prostrana svoja dobra i sve ih poklonio Vranjinskom manastiru“. Radusinović S.P. 1991: 86: citira Lj. Stojanovića za Berislavce: „Možda je ovo selo u starini bilo najnaprednije i glavno mjesto zetske vlastele. Po predanju tu je Ivan Crnojević imao svoja dobra, tu se i danas jedno mjesto zove Ivan Polje.“

Ivanova oka – močvara u selu Berislavcima, Zeta (Stamatović 1994).

Divan (Ivana Crnojevića) – uzvišenje u selu Grbavcima, Zeta. „Nekada je tu bila prestonica Ivana Crnojevića. I sad postoji kamena stolica-presto.“ (Stamatović R. 1994: 110). Stara zidina na jednom uzvišenju u ševnom dijelu Grbavaca, Zeta (informator: R. Radunović, Toponom. fond CANU – Podgorica) na međi sela Lekića (Radusinović S.P. 1985: 478). „Govore da je Ivan Crnojević provodio leto na Divanu, a zimu na Žabljaku jedan prirodni stolovati kamen na kome je Ivan sedeo i gledao na Zetu. Zaista je sa Divana neobično lep pogled na Zetu, kučke i malisorske planine“ (Jovičević A. 1926: 385).

Divan grad – selo Botun, Zeta. Po legendi, na ataru sadašnjeg Botuna, u Divan gradu, rođen je Ivan Crnojević, zbog čega je Sabor Zete 1934. godine odlučio da selo dobije novo ime **Ivan beg**. Poslije pada Zete, napušteni Divan grad je zapošela porodica Piranića, po kojoj je ovo mjesto kasnije nazvano **Piranići** (Peličić I. 1997: 25, 177).

Ivan beg – selo Botun, Zeta. Na Saboru Zete 1934. selo Botun je preimenovano u Ivan beg jer je u njemu, po legendi, rođen Ivanbeg Crnojević. Prema predanju, Crnojevići su po dolasku ovde okrenuli tok Morače kod mjesta Lakta, đe su bili mlinci i pazarište pa je Ivan beg (Botun) ostao na desnoj obali, koji je danas dobrim dijelom odnijela Morača (Peličić I. 1997: 25).

Mezara Crnojevića – selo Piranići, Grbavci, Zeta; nekadašnja njiva Crnojevića (Peličić I. 1997: 176).

Begova Laka – mjesto u strani brda, stjenovito, Grbavci, Zeta (informator: Risto Radunović, Toponom. fond CANU – Podgorica). Stamatović R. 1994: 116 za selo Grbavci navodi toponim **Begova lokva**, kao pašnjak (napomena: vjerovatno treba da stoji **Begova Laka** i da je do greške došlo pri preuzimanju podatka od strane Stamatovića – V.P. & N.S.).

Sadovi – selo Lajkovići, Zetska ravnica. Na ataru Sadovi ima dosta starih grobova, za koje predanje kaže da potiču iz doba Ivana Crnojevića (Peličić I. 1997: 57).

Grlji (Grelji) – Zeta. Lajkovići, Mitrovići, Srpska, Rakića kuće, sve do 1879. godine, zvali su se Grlji (Grelji) i sačinjavali su jedno zasebno

pleme, koje je imalo svoj barjak. Po predanju, u Grlji je (kod Zmijane) rođen Stanko Crnojević (Peličić I. 1997: 57).

Ivanovo kućište – na lokalitetu Trmuši, zapadno od Žabljaka (Ceklin), prema predanju nalazi se kućište u kojemu je rođen Ivan Crnojević, gospodar Zete/Crne Gore. (Informator: Risto Radunović – Toponom. fond CANU – Podgorica).

Rijeka Crnojevića – rijeka, pritoka Skadarskoga jezera. Marojević R. 1990: 67-69 pretpostavlja da se naziv ustalio od kraja XV vijeka. Raniji naziv za oba toka, kroz Cetinjsko polje i u donjem toku, bio je Cetinja voda. Rotković R. 1984: 149 (prema Rovinskom II, 536) iznosi legendu o postanku Rijeke Crnojevića: „Ivan-beg Crnojević jedanput dođe u lov u mjesto zvano Obod, i kad je bio pred ulazom u jednu pećinu, iz nje je iskočio veliki divlji jarac kakav do tada nije viđen, vas moka, i počeo stresati vodu sa kostreti. Lovci su se zagnali na divojarca i ubili ga; no istoga časa je pećina zatutnjela i iz nje pokuljala rijeka, tako da umalo nije potopila sve lovce. Od toga doba ovdje stalno izvire rijeka.“ Po drugoj legendi (Vukmanović J. 1982: 58 – prema E. Čakri 1859) „Rijeka Crnojevića postala od njegovih prolivenih suza gledajući patnje Srba u Albaniji, na kojoj su mu bili dvor, mlini i valjaonice, dobila je ime po njemu.“ Uz izvorište rijeke nalazi se i istoimeni grad - **Rijeka Crnojevića**.

Ivan-begov dvor – na Obodu. Po legendi, na Obodu se u doba Crnojevića nalazio Ivanov dvor i manastir Svetoga Nikole, potčinjen Vranjinskome manastiru (Peličić I. 1997: 157).

Pećina (Ivanova) – ispod Oboda, Rijeka Crnojevića. U toj pećini na krilu vilā spava „otac Crnogoraca, hrabri Ivo, a vile nad njim bdiju, pa će se jednom probuditi, čim to bude volja božja, da svojim ljubljenim Crnogorcima povрати Kotor i plavo more“ (Radojević R. 1971: 75).

Ivanovi ribolovi (Ivanova oka) – Ceklinska oka (a vjerovatno i druga). Naziv po Ivan-begu Crnojeviću. Prvo su pripadali Cetinjskom manastiru, poslije ih uzeli Turci (plaćan je i porez Turcima). Marko Lopičić skupio je porez i otkupio ribolove od Turaka. Nakon povlačenja Turaka ponovo ih uzeo Manastir. Godine 1945. nacionalizovana su. (Podatke saopštio mr Vasilije Bušković).

Ribolov Crnojevića – kod Sinjca, Malo blato, Skadarsko jezero, kao „...hasa ribolov Crnojevića na rijeci Šujici...“ (Radusinović S.P. 1985: 443, fusnota 2, prema turskom defteru).

Vinograd i livada Crnojevića – kod Sinjca, Malo blato, Skadarsko jezero, kao: „hasa vinograd Crnojevića... hasa livada Crnojevića...” (Radusinović S.P. 1985: 443, fusnota 2, prema turskom defteru).

Njive i livade Crnojevića – u Gornjim Kokotima, Lješanska Nahija. U godini 1521. i 1523. za selo Desiće (vjerovatno se radi o današnjim Kokotima – prim. V.P. & N.S.) navode se “hase” njive i livade Crnojevića (Radusinović S.P. 1985: 476).

Crkva Svete Ćekle – Donja Gorica. U grobovima pred ovom crkvom nalazi se i po 15-20 lobanja. Po legendi, tu su ukopani vojnici dva sina Ivanbega Crnojevića koji su međusobno ratovali za prevlast u Zeti (Peličić I. 1997: 179).

Mlini Crnojevića – na rijeci Sitnici (pritoka Morače), selo Beri, kod Podgorice. „Predanje kaže da su tu na Sitnici i mlini Crnojevića“ (Radusinović S.P. 1984: 446, fusnota 2).

Pošedi Ivana Crnojevića – u selu Beri, Lješanska Nahija. Radusinović S.P. 1985: 446 (fusnota 2) bilježi da su po predanju koje su mu saopštili mještani sela Bera, a koje potvrđuju i turski defteri, u Berima bili pošedi Ivana Crnojevića: „hasa vinograd Crnojevića... hasa (njive) Ivana Crnojevića... livade Crnojevića“.

Vinograd Crnojevića – u Goljemadima, Lješanska Nahija. „Selo se kao katun prvi put pominje 1451. g. Po turskim defterima 1521. i 1523. imalo je 31, odnosno 21 kuću. Tada je u sastavu sela popisana i hasa vinograd Crnojevića – napolicom godišnji prihod od 200, odnosno 150 akči...” (Radusinović S.P. 1985: 473).

Ivan-begovi stanovi – u Pripratnici, Lješanska Nahija. „Blizu Korneta je Pripratnica, gdje se poznaju Ivan-begovi stanovi sa Crkvicom“. (Vukmanović J. 1982: 58).

Krivi vrh (Temelji grada Ivana Crnojevića) – iznad Gradca, Lješanska Nahija. „Na istočnoj strani sela Graca, u Lješanskoj Nahiji, a na jednom brdu koje se zove Krivi vrh, nalaze se neke razvaline. Ovdje je – kažu – Ivan Crnojević namjeravao podići grad, pošto je od Turaka uzmakao iz ravne Zete i napustio svoju prestonicu Žabljak. Brdo je povisoko i vrletno, a k vrhu mu se može prići samo s jedne strane i to jednom uskom putanjom. Na samom vrhu malo je rovine i tu se poznaje temelj staroga zida, oko kojega se vide velike gomile otesanog i neotesanog kamenja.

Kada je Ivan-beg počeo graditi – vele – pogledao je u najbliže baštine sela, zvane Rupeš...“ (I kada je vidio kako je neplodno, prekinuo je gradnju.) (Rotković R. 1984: 147-148 – prema Književni list, sv. VI, Cetinje, 1901, 208-209).

Vinograd Crnojevića – u selu Kornetu, Lješanska Nahija. Po turskim defterima iz 1521. navodi se “hasa” vinograd Crnojevića (Radusinović S.P. 1985: 481).

Mendula Ivana Crnojevića – u selu Dubova, Ljubotinj. „Priča se, da je na Šoćevoj glavici, na Dubovi, bila u staro doba jedna mendula (=badem - prim V.P. & N.S.), koju je posadio Ivan Crnojević, i da je Ivan češće puta ljeti izlazio tu... Kada su poturčenjaci živjeli na Riječkom gradu, često su izlazili ovdje i pod ovom mendulom držali skup, na koji su dolazili Ljubotinjani“ (Jovićević A. 1910: 565).

Vinogradine (Ivanove) – kod sela Strugari, đe su bili vinogradi Ivanovi (Jovićević & Strugar 1902).

Ivanov grad – drugi naziv za utvrđenje poznato kao **Soko grad**. Nalazi se na obronku između Štitara (Lješanska Nahija) i Kosijera - Đinovića (Riječka Nahija). Jovićević A. 1910: 558 bilježi: „pominje se, kao i Žabljak, još prije Ivana Crnojevića kao jedan od gradova Stefana Crnojevića (Ljubić, listina X. 21. 1453)...“ Vukmanović J. 1982: 58 za Ivanov grad daje podatak: „Pri ulazu u grad koji je bio opasan tvrdim bedemom, bilo je dvanaest kamenih stolica sjedišta za gradske senatore“ i dalje ističe da je utvrđenje podignuto „kao predstraža nove prijestonice“. Inače, lokalitet pominje ili o njemu opširnije piše veliki broj autora: Špadijer Đ. 1895, Jovićević & Strugar 1902, Mijović P. & Kovačević M. 1975, Radusinović S.P. 1985. i drugi. Milunović L. 2005: VII navodi da je Soko grad čuvao Crnu Goru u drugoj polovini XV vijeka, omogućavajući sazdanje renesansnog Cetinja i pojavu crnogorskih inkunabula. Ali poslije pada Žabljaka i Oboda, Soko grad više nije mogao zaštititi Manastir, Dvor i ostala cetinjska zdanja. Ovo je zdanje napušteno i ostavljeno zubu vremena.

Ivanova crkva – iznad vode Veprulje, selo Đinovići, Riječka Nahija. Tu je po predanju bila Ivanova crkva i groblje, od kojih ima ostataka. Misli se da je na Soko gradu bio pripremljen grob za Ivana Crnojevića, u tamošnjoj crkvi (Radusinović S.P. 1985: 156).

Veprulja – voda, selo Đinovići, Riječka Nahija. Predanje kaže da

je voda građena u doba Ivana Crnojevića i da su se tu ljeti rashlađivale svinje (Radusinović S.P. 1985).

Ivanbegova stolica – sedište u kamenu, u blizini Drtegljata - Kosijeri, Riječka Nahija (Rajković P.N. 1968: 14). Po svemu sudeći, isti lokalitet prikazuje i Radusinović S.P. 1985: 220 na ilustraciji ispod koje stoji legenda "Stolica" u Orašanima na kojoj je, po predanju, sedio Ivan Crnojević. Legendu je dopunio usmenim iskazom Milo Đurković iz sela Kosijera: „Po legendi, Ivan Crnojević boravio je na Orašanima. Postoji kamen u obliku stolice đe je sedio, a na stijeni grb Crnojevića (liči). To zna Vlado Mitrov Radović (na Glavicu). Priča se da se sin Ivanov utopio u bistijernu (ubâ) i da je popločana bistijerna poslije te nesreće zatrpana“.

Crnojevića manastir – zadužbina Ivana Crnojevića, podignuta 1484. na Ćipuru, Cetinje. Godine 1692. manastir je potpuno porušen, a krajem XIX vijeka knjaz Nikola Petrović na tom mjestu podigao je dvorsku crkvu. U današnjoj crkvi nalazi se grob Ivana Crnojevića (što bi se takođe moglo shvatiti kao toponim).

Guvno Ivana Crnojevića – na Cetinju. Karadžić Stef. V. 1969: 47 zapisuje da je na tom guvnu nakon smrti Petra I. za gospodara Crne Gore proglašen Petar II: „Odmah sjutra dan glavari obuku njegova nasljednika u sveštениčko odijelo i sa pokojnikovim štapom u ruci prikažu ga narodu kao novog upravljača na guvnu Ivana Crnojevića“.

Crnojevića dvorac – na Cetinju, blizu staroga Manastira. Podigao ga je Ivan Crnojević 1482. godine. Nije sačuvan (Martinović J.D. 1997: 129).

Mlin Ivana Crnojevića – na nekadašnjoj rijeci Cetinji, po kojoj je grad dobio ime (Rotković R. 1984: fotografija). Podaci o toponimu srijeću se i u drugim izvorima (npr.: Vulević Č. 1994: 195, kao **Mlini Crnojevića**).

Ivan-begovičino vrelo – „Na Cetinju, mrkom polju, / Iznad dvora kneževskih“. Po legendi, vrelo je nastalo od suza Ivanbegovice nakon što su Turci zauzeli Žabljak, a Ivan se povukao na Cetinje (Petrović N. 1989 (1937): 13-14 – pjesma „Ivan-begovičino vrelo na Cetinju“).

Bistijerne (Crnojevića) – uz Crnojevića dvorac, Cetinje. „Crnojevići su u neposrednoj blizini Dvorca i Manastira sagradili svoje bistijerne, radi vodosnabdijevanja, naročito u ratnim prilikama“

(Martinović J.D. 1997: 134).

Ivanova rijeka – prema zapisu: Jovićević A. 1910: 530 „Ni Marijan Bolica u svom opisu Crne Gore od 1614. g. ne pominje Rijeku, što opet znači, da današnje Rijeke nije ni bilo niti je postojala ovdje, gdje je danas a Ivanova Rijeka da je bila pusta...”

Ivanova lovišta – na Vrelima, Cetinje. „Na Vrelima su Ivanbegovi čobani čuvali stoku, a sluge prale robu. Tu su bila i Ivanova lovišta na divljač“ (Radusinović S.P. 1985: 320).

Ivanova korita (Ivanbegova korita) – poznati izvor, Dolovi, planina Lovćen. Karadžić Stef. V. 1969: 18 piše: „Jedan izvor u planini Lovćenu zove se Ivanbegova korita. U blizini se još nalaze razvaline njegovog ljetnjikovca. Dobra, kojima je obdario svoj manastir, zovu se Ivanbegovina.“

Ivanova korita – livade i pašnjak (i naselje u formiranju), Dolovi, planina Lovćen (informator R. Ljesar – Toponom. fond CANU, Podgorica).

Ivanbegov ljetnjikovac – blizu Ivanovih korita, planina Lovćen. Karadžić Stef. V. 1969: 18 zapisuje: „Jedan izvor u planini Lovćenu zove se Ivanbegova korita. U blizini se još nalaze razvaline njegovog ljetnjikovca.“

Ivanova aluga – glavni dio njeguškog komuna na Lovćenu. Erdeljanović J. 1925: 41 opisuje: „to je zaista gusta haluga, velika, krupna gora, koja hvata četiri sata hoda ... uspomene na Ivana Crnojevića“. Informator R. Ljesar (Toponom. fond CANU, Podgorica) daje dva podatka: 1) Ivanova aluga – šuma, katun Kuk-Stari stanovi, Lovćen i 2) Ivanova (v)aluga – šuma, strana prema selu Majstorima, Lovćen. Da se toponim veže za Ivana Crnojevića bilježi i Vukmanović J. 1982: 58.

Ivanove rudine – na planini Lovćen. „A na istoku od njega (Jezerškoga vrha – prim. V.P. & N.S.) su četiri izvora (i česme) pod imenom Ivanova korita i do njih Ivanove rudine (i jedno i drugo dobilo ime po Ivanu Crnojeviću)“ (Erdeljanović J. 1926: 407). Toponim bilježi i Vukmanović J. 1982: 58: „Na lovćenskim površima, gdje su se napasala njegova stada, po njemu su nazvani Ivanova korita, Ivanova aluga i Ivanove rudine“.

Ivanbegova crkva – „Ostaci jedne stare crkvice ispod vrha Lovćena vezani su za ime Ivan-bega dok je još boravio u Žablaku“

(Vukmanović J. 1982: 58). Za vladara se veže i gradnja crkve u Bjelošima (Cetinje) koja je „utemeljena u vrijeme Ivana Crnojevića“ (Radusinović S.P. 1985: 93).

Konak – u selima: Očinići, Bjeloši, Ugnji i Vrela (kod Cetinja). Tu su bila konačišta u doba Ivana Crnojevića. Postoji legenda da su mještani ovih sela snabdijevali drvima Dvor i Manastir na Cetinju.

Ponori na Vrela – na putu Cetinje – Brajići. Po legendi, na Vrela je išla Ivanova posluga i pralje da peru robu. Ivanbegovi vojnici siluju devojkicu sa Uganja. Ugnji pozovu Očiniće u pomoć i sukobe se Ivanovim vojnicima. Ugrabe Ivanovu šćer i bače je u ponor kod crkve na Vrela,

Ivanova torina – na području Velestovo - Barjamovica, Katunska Nahija. Po predanju tu su bile torine Ivan-begove (Pejović P. 1989). U istome radu Pejović P. navodi lokalitet Ivanove torine kao livadu, pašnjak, šumu i njivu na području Čeva. Zanimljivo je da Pejović P. 1989. za područje Velestovo - Barjamovica navodi još tri toponima, za koje se može pretpostaviti da su imenovani po Ivanu Crnojeviću: **Ivanova dolina**, **Ivanova rupa** i **Ivanov pod**.

Begova korita – voda na planini Bijeloj Gori, Orjen. „Begova korita dobiše ime po Ivan-begu Crnojeviću, koji je pred navalu Turaka ovdje našao utočište. On je naredio da se uradi izvor i da se napravi česma sa bukovim koritom, da bi ljudi i stoka imali vodu“ (Kliko S. 1985. in Pulević V., Vincek D. & Bušković V. 1997: 130-131). Zanimljivo je da se u blizini nalaze i sljedeći toponimi (prema topograf. karti): **Ivanov do** (na Bijeloj gori), **Ivanova glava** (1905, iznad Razmuća, Grahovo), **Ivanova glava** (1147, iznad Jovičine vode, zapadno od Dvrsnika i Dragalja), **Ivanove kite** (1453, u Bajgorovici, između Reovačkih greda i Bijeje gore) i **Ivanov do** (u blizini Ivanove kite u Bajgorovici).

Ivanbegova kula – iznad ubla “Garčić”, na Malome Garču, visoko iznad Musterovića (za oko 500m). Smatra se da je ubao „podignut za vrijeme Ivana Crnojevića, jer su iznad njega zidine Ivanbegove kule“ (Radusinović S.P. 1985: 383). Slične podatke saopštava informator Momir Marković: Ivanova kula – na vrhu Maloga Garča. Postoje tragovi maltera, ostatak osmatračnice.

Ivanov lonac – vrtača „kao krater“, sada obrasla bukvom, ispod Bobije, Vrh Garča (informator Momir Marković). U zagaračkom selu Lazarev Krst nalazi se **Ivanova gora** (Čupić D. 1983: 312), a u

Musterovićima **Ivanova lazina** (Ćupić D. 1983: 352).

Ivanovina – dio Brijestova, Bjelopavlići. Nazvano, prema legendi, po Ivanu Crnojeviću (Informator Blažo Kalezić). Šobajić P. 1923: 19, 35, 48, 69 između ostaloga bilježi: „Ivan-beg Crnojević držao je kao svoje imanje selo Brijestovo u Pavkovićima, u njegovom krisovulju, pisanom oko 1484. godine, nalazimo granice toga imanja“.

Ivanova vištica – u Brijestovu, Bjelopavlići. Nazvano po vinu (tu su bili imanje i vinogradi Ivana Crnojevića) (informator Blažo Kalezić).

Ivanj uba(o) (Gornji i Donji) – na padinama planine Prekornice prema Topolovu i Brijestovu, Bjelopavlići. Nazvan po Ivanu Crnojeviću (informator Blažo Kalezić). Na topografskoj karti ubilježen je katun **Ivanj ubao**.

Ivanove grede – u Barama Šumanovića, Bjelopavlići. „Kažu po Ivanu Crnojeviću da se zovu“ (Šobajić P. 1923: 68). Na topografskoj karti 1:25000 toponim Ivanove grede lociran je istočno od sela Šobajića.

Mlini Ivana Crnojevića – u selu Drenovštici, Pješivci. Šobajić P. 1923: 158 bilježi: „Po dnu sela na Slapcima su bili mlini gospodara zetskoga Ivana Crnojevića“. Rotković R. 1984: 67 citira dio iz Osnivačke povelje Cetinskog manastira iz koje se vidi da je Ivan Crnojević posjedovao više mlinova: „i priložih vitao vodenični na Sitnici, i u Pješivcima dva vitla na vrh Zete, i Jaz prema Slapcima. Kome kaže predstavnik crkveni, neka drži Jaz sa crkvom napola. Još priložih jednu vodenicu moju gornju na Vrelima.“

Ivanbegovo točilo – u Stubičkom kraju, Pješivci (Petrović D. 1972: 65, Radusinović S.P. 1985). Informator Jovo Vučinić (Toponom. fond CANU, Podgorica) kazuje da se radi o stazi za valjanje drva, i da naziv potiče od imena nekadašnjeg vlasnika Ivan-bega.

Ivanbegov progon – u selu Stubičkom kraju, Pješivci. Informator Jovo Vučinić (Toponom. fond CANU, Podgorica) bilježi: „Prolaz u klancu, ili između brda. Prema mjesnom predanju, Ivan-beg je ljeti izgonio stoku na ispašu na planinu Budoš. Moguće je da ovaj naziv otuda potiče.“

Ivanbegov put – u Stubici, Pješivci (Petrović D. 1972: 63). Informator Jovo Vučinić (Toponom. fond CANU, Podgorica) bilježi: „Ivan-begov put – put uz planinu Budoš. Prema kazivanju, tim putem je ljeti Ivan-beg izgonio stoku na ispašu. Selo Stubički kraj“.

Ivanbegova pećina – „južni kraj Nikšića“ (Radojičić B. 1982). Informator Jovo Vučinić (Toponom. fond CANU, Podgorica) toponim locira: „kraška pećina u planini Budoš – neispitana. Naziv potiče od imena Ivan-bega. Selo Stubički kraj“.

Ivanova gradina – brdo u strani polja velimskoga, Velimlje, Banjani. Toponom bilježi Tomić S. 1949: 292, 343, ali ne kaže po kojem Ivanu je nazvan. S obzirom na to da je u pitanju „gradina“ moguće je toponim povezati za ime Ivana Crnojevića, koji je dosta zastupljen u legendama s područja Banjana. Toponom Ivanova gradina zapisan je i za selo Klenak, koje se nalazi zapadno od Velimlja, pa se može pretpostaviti da se radi o jednom istom lokalitetu.

Ivanova gradina – brijeg u selu Klenak, Banjani. Informator A. Baćović (prema Gojku M. Kilibardi, Toponom. fond CANU, Podgorica) bilježi: „Ne zna se po kome je Ivanu dobilo naziv. Postoji legenda da je tuda nekada ratovao Ivan Crnojević sa banom Pilatom.“

Ivanbegovo brojilo – u selu Donje Crkvice, Oputna Rudina (informator Mara Tijanić, bez naznake po kojemu Ivanu je toponim dobio naziv). Moguća je pretpostavka da se radi o Ivanu Crnojeviću, pošto o njemu postoji dosta legendi u Banjanima i Oputnoj Rudini.

Ivanovo brojilo – stijena s uskim prolazom u Gackovim gredama, planina Velja Lukavica. Tu su, po legendi i narodnoj pjesmi, čobani Ivana Crnojevića prebrojavali stado od 300 ovaca (informator Vojica Radević, selo Ožezi, Piperi).

Ivanbegov katun – katun na planini Veljoj Lukavici (opštepoznati toponim, zabilježen i na topografskim kartama). „Za ovaj katun su mi pričali Piperi, da je katun Ivanbega Crnojevića, pa ga tako zovu“ (Erdeljanović J. 1911: 272). „Pod Veljim Ždrijelom je katunište Ivan Begovo, za koje se priča, da je na njemu zaista bio katun Ivana Crnojevića“ (Erdeljanović J. 1911: 469).

Ivanbegova ruža – na Ivanbegovom katunu, planina Velja Lukavica. „Tu pokazuju i jednu ružicu, džbun od ruže, na vrh jednog krša, za koju misle da je ostala od Ivan bega i koju zbog toga čuvaju“ (Erdeljanović J. 1911: 272). Po legendi koju je saopštio informator na terenu, ružu je zasadio Ivan Crnojević na velikoj kamenoj gromadi (valču) iznad groba svoja dva sina koje je na tom mjestu usmrtila zmija otrovnica. Po legendi koju je objavio Radojević R. 1971: 77, val na sredini katuna

po Ivanovom naređenju donijeli su čobani uz pomoć njegove posestrime vile, a ružu koja tu raste, donio je Ivan-beg sa prijestonog grada Žabljaka. Zabranio je branje ruže, jedino je mogu brati zaručnici.

Ivanovi vrtovi – na crkvenoj međi – iz „Moračke povelje“ (Šekularac B. 1987: 127). *Ivanova vrtla* – iz dukljansko-zetskih povelja (Šekularac B. 1987: 241).

Ivan planina – planina u Bosni. Kilibarda M.G. 1976: 51-52 saopštava legendu o Sindeliji, sestri Ivana Crnojevića, koja je bila udata za bana Pilata Ruševića, koji je živio ispod Obljaja. Selo se po njemu zove Pilatovci. U svađi Pilat osakati lice Sindelije. Ivan pođe s vojskom na zeta, prisili ga da povrati Sindeliju, a potom pođu u zajedničko vojevanje prema Sarajevu. U Banjanima kažu da je po njemu nazvana Ivan planina.

Ivanje – selo u dolini Lima, uzvodno od Prijepolja, Srbija. Pejatović 1986 (1902): 90 piše: „Po narodnom pričanju Prijepolje najpre nije bilo gde je danas nego desno uz Lim, u poširoj korutini Ivanju. Ovde je njime za dugo gospodario nekakav Ivan-beg, pa se po njemu zvalo Ivanje polje. Posle njegove smrti varoš se izmestila na današnje mesto, valjda da bi bila bliže glavnom drumu. Pre je dakle bilo polje, pa je otud i došlo ime Prijepolje“. Dalje, na str. 133 Pejatović bilježi: „Ivanje – po nekakvom Ivan-begu čije je bilo celo selo“. Sasvim je moguća pretpostavka da je, po legendi, naziv Ivanje došao po Ivanu Crnojeviću na taj način što su tu legendu stvorili Crnogorci koji su se masovno selili niz dolinu Lima u pravcu Srbije. Nizvodno od Prijepolja nalazi se selo Kučin, za koje isti Pejatović 1986 (1902) kaže: „Kučin – po starom mestu (Kući) odakle su se doselili sadašnji stanovnici tog sela“. Inače, na str. 102-131 Pejatović na iscrpnom tabelarnom pregledu stanovništva Srednjeg Polimlja daje veliki broj primjera o naseljenicima iz Crne Gore.

Mašula – bunar, na putu od Markova dola k Ulićima, Riječka Nahija. „Priča se da ju je gradila Mara Ivana Crnojevića“ (Jovičević A. 1910: 446). Ovaj toponim zabilježili smo i u Bjelopavlićima (potok koji s istočne strane dijeli selo Jelenak od sela Luke i Sige), ali nijesmo naišli na legendu koja govori o nastanku ovoga toponima.

Marina glavica – u Donjem kraju, Cetinje. „Mesto na kome je naseljeno bratstvo Počeci zove se Krstova glavica, a na kome su Delje: Marina glavica. Ova je druga glavica, pričaju, dobila ime po Mari Ivanbegovici (ženi Ivana Crnojevića): Mara je imala sluškinju,

koju je mnogo volela, pa kad je udala za pretka današnjih Delja, načini kraj Deljine kuće za sebe ladnjak, te se po tome cela glavica prozove Marina glavica“ (Erdeljanović J. 1926: 242). U cetinjskom Donjem kraju Erdeljanović J. 1926: 140, 670 navodi toponim Marin studenac, a na širem prostoru Katunske Nahije i sljedeće lokalitete: **Marina rupa** – u Vrljerogu, Cuce (str. 140, 670), **Marina rupa** – u Petrovom dolu, Čeklići (str. 525) i **Marina dolina** – u Trnjinama, Cuce (str. 661-662). Erdeljanović ne tumači porijeklo imena ovih lokaliteta.

Durđevac – na sjevernoj granici Majstora, Lovćen. Pešikan M. 1985. pretpostavlja da ime potiče od Đurđa Crnojevića.

Durđeva glavica – u predjelu Mirca, Njeguši. Pešikan M. 1985. pretpostavlja da ime potiče od Đurđa Crnojevića.

Durđevo brdo – u selu Seocima, na putu: Ožezi - Seoce - Radovče, Piperi. Tu je, po legendi, dolazio i odmarao Đurđe Crnojević. Tu su dobro rađale krtole i urmetin, pa je gospodar blagoslovio berbu (legendu saopštio Jevrem Brković).

Đevojački vir – mjesto na Rijeci Crnojevića. Po predanju, kćer Ivana Crnojevića uskočila je u ponor na Vrelima kod Cetinja, a njena ruka s prstenom (sa znakom Ivana Crnojevića) nađena je kod Rijeke Crnojevića. Tako je to mjesto nazvano Đevojački vir (Erdeljanović J. 1926: 755, Radojević R. 1971: 74).

Manastir Ivanova Crkva – Božidar Vukčević prema defteru za Skadarski sandžakat (Selami Pulaha: Defteri i Regjistrimit te sanxhakut te Shkodres i vitit 1485, I, Tirane 1974.) između ostaloga navodi sljedeće: “Manastir Viranja (Vranjina) na ostrvu u Skadarskom jezeru. To je familija (bratska zajednica). Kuće 2.; Manastir Starcik Gorica. U posjedu starjesine (siperpermendura). Leži na ostrvu. Kuća 1.; Crkva Svetoga Đorđa. Kuće 3.; Manastir Prečista, a zove se isto i Moracik. Kuće 2.; Manastir Ivanova Crkva; Manastir Radimoga Gorica - uništen i napušten. Manastir Kamnik - uništen i napušten. Manastir Aleksi Andrea, uništen; vani deftera.” (www.montenet.org)

Kamnik – Vranjina. Ovde su se, prema predanju, istražili svatovi Maksima Crnojevića (Peličić I. 1997: 154).

Mrke – selo u Piperima. „Neki još kazuju da je Mrkoje, predak današnjih Mrka, bio zet Ivana Crnojevića i da je iz Mrkojevića pobegao

ovamo u Pipere“ (Erdeljanović J. 1911: 352). Postoji opširnija verzija ove legende, koja se prvi put sad publikuje: - Kaže se da su Mrke od Mrkoja, a da je ovaj oženio šćer Ivan-bega Crnoja, koji je bio veoma ijedak što za zeta ima “divljega jarca iz divlje gore”. Kad je nakon deset godina Ivan-beg došao da obiđe šćer, ova mu je usula otrov u postavljeni ručak. Ivan-begu je bilo krivo što “divlji jarac iz divlje gore” ima da metne pred svakim po vagan i kašiku, a zatim kaže Mrkoju – ti prvi počni da jedeš i dadi deci, pa ću ja poslije tebe. Pocrkaše Mrkoje i deca. Žena Mrkojeva je, ipak, bila đetinja i rodila je sina. Ivan-beg je poveo dijete sa sobom i držao ga dok nije napunio 16 godina. Dijete ga je zvalo “tata” a ne “dedo”, jer nije znalo za oca. Ivan mu poslije kaže da mu on nije otac, nego ded, i da treba da se vrati u Mrke đe mu je očevina. Dao mu je slugu koji se isto nastanio u Mrkama. Sad se u Mrkama ne zna ko je od sina Mrkojeva, a ko od njegovoga pratioca. Za ploču na groblju na Pociču u Donjim Mrkama kaže se da je grob Mrkojev i njegove dece. Kad je jedan Radonjić maljem otvorio taj grob, viđene su tri glave, jedna velika – Mrkojeva, i dvije male – njegove dece. Izviše groblja na visini od oko 100 metara nalazi se tvrđava za koju se kaže da je Mrkojeva kula. (Legendu saopštio Ananije - Nano Novaković, selo Mrke, 2.1.1993).

Za širu okolinu Cetinja (Katunsku Nahiju, Riječku Nahiju i dr.) evidentirali smo više toponima koji u svojoj osnovi imaju lična imena Ivan i Ivo, ali se nijesmo sreli i sa legendama ili drugim dokazima, koje bi te lokalitete vezivali za ime Ivana Crnojevića. Međutim, mogućnost da se neki od tih toponima može odnositi na ime crnogorskoga vladara je velika, jer je upravo na tim prostorima Ivan Crnojević imao svoje posjede, kuće, mlinove, gradio utvrđenja, graničio i poklanjao imanja, presuđivao u imovinskim sporovima, vodio borbe s neprijateljem i dr. Navodimo neke od takvih toponima: **Ivanov laz** u selu Dugi Do, Njeguši (Erdeljanović J. 1926: 361); **Ivanov brijeg** – kamenjar i pašnjak u Dugom Dolu, Njeguši (R. Ljesar, Toponom. fond CANU, Podgorica); **Ivanova kućišta** – njiva, selo Vrba - Knež Do, Njeguši (R. Ljesar, Toponom. fond CANU, Podgorica); **Ivanova međa** – njiva, livada, selo Kopito, Njeguši (R. Ljesar, Toponom. fond CANU, Podgorica); **Ivanova njiva** – zemlja „za Veljom bukvom“, Bjeloši, Cetinje (Erdeljanović J. 1926: 276); **Ivanova ržina** – pašnjak, šuma, selo Zagreda, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanov šenokos** – u selu Zagreda, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanova lazina** – u selu Markovina, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanovi podi** – u selu Markovina, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanovo guvno** – u

Malošinom Dolu, Bjelice, Katunska Nahija (Radusinović S.P. 1985: 210); **Ivanova glavica** – na granici Čeva, Katunska Nahija (Radusinović S.P. 1985); **Ivanova aluga** – zaselak („bila aluga pa iskrčena“), Ubli Čevski, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanova gumna** – u selu Lastva Čevska, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanov krš** – u selu Lastva Čevska, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanova gora** – zabran, livada, selo Lazarev Krst, Zagarač (Čupić D. 1983: 352); **Ivanove lazine** – zabran, selo Musterovići, Zagarač (Čupić D. 1983: 352); **Ivanova rupa** – zabran i vrtača, selo Đuričkovići, Gornji Zagarač (Čupić D. 1983); **Ivanj do** – u selu Gornji Orahovac, Boka Kotorska (Nakićenović S. 1913); **Ivanova dolina** – u selu Milijevići, Čeklići, Katunska Nahija (Radusinović S.P. 1985); **Ivanove doline** – u selu Ržani Do, Cuce, Katunska Nahija, „taj se Ivan ne zna“ (Erdeljanović J. 1926: 607); **Ivanove međe** – u Dragomi Dolu, Čeklići, Katunska Nahija, „biće da su nazvate po jednom od predaka sadašnjih Dragomidoljana“ (Erdeljanović J. 1926: 353); **Ivanove zgrade** – u selu Rovine, Cuce, Katunska Nahija (Erdeljanović J. 1926: 647); **Ivanj Do** – u Jezeru, Čeklići (Topogr. karta – 1:25000); **Ivanov brijeg** – uz selo Lješev Stup, Bjelice, Katunska Nahija (Topogr. karta – 1:25000); **Ivanova greda** (1077) – ševeroistočno od Vujkova ždrijela (ševerno od Gornje Lastve Čevske), Katunska Nahija (Topogr. karta – 1:25000); **Ivanova dolina** – terasa, Velestovo-Barjamovica, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanova rupa** – Velestovo-Barjamovica, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanov pod** – Velestovo-Barjamovica, Katunska Nahija (Pejović P. 1989); **Ivanovo gumno** – nekad mjesto za vršidbu pšenice i raži, sad obradivo zemljište i šuma, selo Češljari, Ceklin (Risto Radunović, Toponom. fond CANU, Podgorica); **Ivanov bostan** – nekad bile njive, sad zahvaćeno vodom, selo Prevlaka, Ceklin (Risto Radunović, Toponom. fond CANU, Podgorica).

I na drugim prostorima Crne Gore postoje brojni toponimi koji u osnovi imaju lično ime Ivan i Ivo, ali sa znatno smanjenom vjerovatnoćom za povezivanje s imenom Ivana Crnojevića. Kao ilustraciju navodimo nekoliko primjera: **Ivanov krš** – na jugu od Zavalskog groblja, na međi prema selu Potpeću, Piperi (Erdeljanović J. 1911: 347); **Ivanje** – selo - sezonsko naselje, na putu Nikšić-Krnovo; **Ivanov do** – njiva i pašnjak, selo Donje Crkvice, Oputna Rudina (Perućica 1989); **Ivova strana** – livada i pašnjak, selo Somina, Banjani, „po nekadašnjem vlasniku Ivu“ (Ž. Đurković, Toponom. fond CANU, Podgorica); **Ivanove doline** – njive („vjerovatno su ime dobile po nekom Ivanu“), selo Miljanići, Banjani

(G.M.Kilibarda, Toponom. fond CANU, Podgorica); **Ivanovina** – pašnjak, livada, selo Podvrš, Banjani („po nekom starom Ivanu“) (B. Koprivica, Toponom. fond CANU, Podgorica); **Ivanova voda** – u selu Prisojni Orah, Piva (informator Mara Tijanić); **Ivanovo katunište** – bukova šuma između Orah i Kovača, Piva (informator Mara Tijanić); **Ivanovo kolibište** – u selu Smriječno, Piva (informator Mara Tijanić); **Ivan glavica** (1634) – u Dobrom dolu, planina Durmitor (topograf. karta); **Ivanje** – selo, Bihor, Bijelo Polje (topograf. karta); **Ivanjsko ždrijelo** – severoistočno od sela Ivanja, Bihor, Bijelo Polje (topograf. karta); **Ivanjski krš** (1180) – severno od sela Ivanja, Bihor, Bijelo Polje (topograf. karta); **Ivanov br.** (926) – u selu Babun (Polica), Bihor, Vasojevići (topograf. karta); **Ivan Polje** – u Velici, Plav (Vešović R.J. 1935); **Ivanovo Polje** – jugoistočno od Zekavice, Korićen, Pljevlja (topograf. karta).

Literatura

Brković J. 1992: *Monigreni* (roman). Vitograf, Rijeka. (Legende o Ivanu Crnojeviću na str. 68-73).

Ćupić D. 1983: *Onomastika Zagarača*. – Onomatološki prilozi, IV. SANU – Odeljenje jezika i književnosti, Beograd, str. 345-387.

Erdeljanović J. 1911: *Postanak plemena Pipera – etnološka rasprava*. Srpski etnografski zbornik, XVII, Beograd. (Reprint 1981).

Erdeljanović J. 1926: *Stara Crna Gora – etnička prošlost i formiranje crnogorskih plemena*. Srpski etnografski zbornik, XXXIV, Beograd. (Reprint 1978).

Hasert K. 1996: *Crna Gora – Knj. II, Prilozi i rasprave* (prevod). CID, Podgorica.

Jovićević A. 1898: *Ivanov grad u Crnoj Gori*. Bosanska vila, 13/1898: Br. 21: 322-323; Br. 22: 399-340; Br. 23/24: 356-357. (Preuzeto iz citirane literature).

Jovićević & Strugar 1902: *Slike iz prošlosti Crne Gore*. Zagreb.

Jovićević A. 1910: *Riječka Nahija u Crnoj Gori*. – Srpski etnografski zbornik, Beograd, str. 387-835.

Jovičević A. 1926: *Zeta i Lješkopljje*. - Srpski etnografski zbornik, XXXVIII (23), Beograd, str. 253-594.

Karadžić Stef. Vuk 1969: *Crna Gora i Boka Kotorska* (prevod), Nolit, Beograd.

Kilibarda M.G. 1976: *O postanku nekih toponima u Banjanima i Grahovu*. – Prva jugoslovenska onomastička konferencija, CANU, 2, Titograd, str. 47-52.

Kliko S. 1985: *Begova korita i Jastrebica u Bijeloj gori i na Orjenu*. U: Pulević V., Vincek D., Bušković V. 1997: *Crnogorske planine*, Podgorica.

Marojević R. 1990: *Iz onomastičke istorije (1-2)*. – Onomastički prilozi, knj. XI, Beograd, str. 67-69.

Martinović J.D. 1997: *Tuga Feniksa – mirnodopska degradiranja Cetinja*, Cetinje.

Milunović L. 2005: *Posljednja odbrana Crnojevića*, Vijesti, Ars, 28. maj 2005, str. VII.

Nakićenović S. 1913: *Boka – antropogeografska studija*. - Etnografski zbornik, knj. 20, Beograd. (reprint Herceg-Novi, 1982).

Pejatović T. 1986(1902): *Srednje Polimlje i Potarje – antropogeografska ispitivanja*, Pljevlja. (reprint prvog izdanja: Mrkojević P.: *Srednje Polimlje i Potarje*, Srpski etnografski zbornik, knj. IV, Beograd, 1902).

Pejović P. 1989: *Mikrotoponimija Ožrinića*. – Onomatološki prilozi, SANU, knj. X, str. 559-566.

Peličić I. 1997: *Zapisi o Zeti. Naselja – stanovništvo – tradicija*. Priredio Vojislav I. Peličić, Sabor Zete, Golubovci – Beograd.

Perućica R.K. 1989: *Oputna Rudina – građa za proučavanje mog zavičaja*, ITP Trag, Beograd.

Pešikan M. 1985: *Imena iz lovcenskog sela Majstora*. - Onomatološki prilozi, SANU, knj. VI, Beograd, str. 1-20.

Petrović N. 1989 (1937): *Cjelokupna književna djela kralja Nikole I*. Univerzitetka riječ, Nikšić (reprint izdanje: Podgorička Zublja, 1937. Priredio D. Vuksan).

Petrović D. 1972: *Mikrotoponimija Gornjih Pješivaca i Broćanca*. – Prilozi proučavanju jezika, knj. 8, Novi Sad, str. 47-70.

Radojević R. 1971: *Vilina gora – antologija crnogorskih legendi*. Grafički zavod, Titograd.

Radojičić B. 1982: *Nikšićki kraj – savremene regionalnogeografske transformacije*, Nikšić.

Radusinović S.P. 1985: *Naselja Stare Crne Gore – Posebni dio*. – SANU, Posebna izdanja, knj. DLXII, Odeljenje društvenih nauka, knj. 92, Beograd.

Radusinović S.P. 1991: *Stanovništvo i naselja Zetske ravnice od najstarijeg do najnovijeg doba*. I, II, Nikšić.

Rajković P.N. 1968: *Pleme Kosijeri (1439-1945)*, Cetinje.

Rotković R. 1984: *Sazdanje Cetinja – izvori i legende*. – Leksikografski zavod Crne Gore, Titograd.

Stamatović R. 1994: *Onomastika Zete – Sistem imena u Zeti*. Filip Višnjić, Beograd i Sabor Zete – Golubovci.

Šekularac B. 1987: *Dukljansko-zetske povelje*. – Istorijski institut SR Crne Gore, Titograd.

Šobajić P. 1923: *Bjelopavlići i Pješivci*. – Srpski etnografski zbornik, knj. XXVII, Naselja i poreklo stanovništva, knj. XV, Beograd. (reprint: CID, Podgorica, 1996).

Špadijer Đ. 1895: *Na Ivanovom gradu (Sokolu)*, U: Vuković Č. 1976: *Spraga u svijet*, Luča, Titograd, str. 283-299. (Preštampano iz Glasa Crnogorca, br. 44, 45, 46).

Tomić S. 1949: *Banjani*. SANU, Srpski etnografski zbornik – Naselja i poreklo stanovništva, LIX (31), Beograd, str. 277-378.

Vukmanović J. 1982: *Ivan-beg Crnojević u narodnom predanju*. Bibliografski vjesnik, XI (3), Cetinje, str. 57-61.

Vulević Č. 1994: *Makarije od Črnie Gori* (roman), Beograd-Podgorica.

Vukić PULEVIĆ & Novica SAMARDŽIĆ

IVAN CRNOJEVIĆ IN MONTENEGRIN TOPONYMY

Numerous facts bear witness on Montenegrin ruler Ivan Crnojević (1465-1490) both in national history and tradition. During centuries Montenegrins kept in memories and esteemed their meritorious ruler through national songs, legends and many toponym.

There are 84 toponym named by Ivan Crnojević have been collected and analyzed in this document. His name has been given to springs, rivers, woods, vineyards, roads, pathways, caves, fortress and castles, churches, mills etc.